

Merkovity Norbert

A végrehajtói hatalom szervezetei és feladatai

Az amerikai kormányzat fontos részét képezik a szövetségi állam végrehajtói hatalomgyakorlásában részt vevő intézmények. Ezek az 50 tagállam, a szövetségi körzet, Washington, D. C. és öt, kiterjedt autonómiával rendelkező igazgatási terület, valamint az USA által birtokolt szigetek közös kormányzásáért felelnek. Az amerikai politikai szlengben gyakran csak „Washington” vagy „Fehér Ház” kifejezéssel hivatkoznak rájuk. Az előbbi a három hatalmi ágra is utalhat, míg utóbbi kimondottan a végrehajtóra. Ebben a fejezetben a végrehajtói hatalom sajátos területét, a szövetségi ügyintézkést, vagy ahogyan Európában neveznék, a minisztériumok rendszerét és feladatait taglaljuk. Ehelyütt nem térünk ki az Elnöki Hivatal szerepére, ahogyan az elnök és az alelnök végrehajtói jogára sem, ezek fontosabb elemeit az előző fejezetben kifejtettük. Fókuszunkat a kabinet irányába fordítjuk, amelyet először általánosságban vizsgálunk meg, majd az egyes tárcákat – és egyben a kabinettagokat – egyenként tanulmányozzuk.

A kabinet és a tárcák vezetői

A végrehajtói hatalom szövetségi bürokráciája egyfajta tanácsadó testületként írható le az amerikai alkotmány nyomán, de a szerepe mégis jelentősebb. A kabinet részt vesz a törvények végrehajtásában és érvényesítésében. Az elnök, az alelnök, a fehér házi kabinetfőnök és más magas rangú kormányzati tisztviselők mellett a tizenöt végrehajtói tárca (*Department*) vezetőiből áll a kabinet. A tárcák vezetőjének kinevezéséért az elnök felel, és a Szenátus hagyja jóvá őket egyszerű többségi szavazással. A vezetők minden tagja „miniszteri” címet visel (*Secretary*), ami alól egyedül az igazságügyi tárcáé jelent kivételt, akit főügyésznek (*Attorney General*) neveznek. A kabinet tagjai az elnök bizalmasai, gyakran olyan személyek, akik korábban fontos funkciót töltöttek be a Kongresszusban, vagy feltörekvő politikusként jelentősebb választási eredményeket értek el a múltban. Könnyen lehet, hogy a kabinet egyes tagjai a jövőben megmérettetnek az elnökválasztásokon. Amellett, hogy jelentős szövetségi tématerületek felett rendelkeznek, fontos szerepet játszanak az elnöki öröklési sorban. Az alelnök,

 https://doi.org/10.36250/01189_09

 <https://orcid.org/0000-0003-3977-7901>

a házelnök és a Szenátus ideiglenes elnöke után a minisztériumok vezetői következnek a sorban az egyes tárcák (történelmi) létrehozásának sorrendje szerint.¹

A kabinet elsődleges feladata, hogy tanácsot adjon a mindenkori elnöknek minden olyan kérdésben, amelyre a hivatali feladataik révén rálátásuk van a tagoknak. Politikai felelősségük az elnök felé van, ami nem zárja ki, hogy az elnök megbízatásából járjanak el bizonyos ügyekben, vagy képviseljék őt. Jogi felelősségük tekintetében az alkotmánynak és a mindenkori törvényeknek kell megfelelniük. A Kongresszus azonban nem válthatja le őket. Rájuk is, ahogyan az elnökre, az alelnökre vagy a bírókra, az *impeachment*, azaz a vád alá helyezés büntetőjogi kategória érvényes, amennyiben el szeretnék távolítani valamely tárcavezetőt.

Az alkotmány II. cikke 4. szakaszának értelmében az elnököt, az alelnököt és az *Egyesült Államok minden polgári tiszttségviselőjét* fel kell menteni a hivatalából, ha vád alá helyezik, és elítélik hazaárulás, vesztegetés vagy más súlyos bűncselekmények és vétségek miatt. Ugyanakkor a szöveg, de még a történelmi források sem határozzák meg pontosan, hogy ki minősül polgári tisztviselőnek. Az Alkotmányozó Gyűlés vitáiból, valamint a „föderalista levelek”-ből egyértelmű, hogy az *impeachment* a hatalmi ágak ellenőrzését szolgálja, ugyanakkor nem vázolták a civil tisztviselők körét. Visszatekintve az időben a gyakorlat alapján lehet néhány megállapítást tenni arra vonatkozóan, hogy ki minősül polgári tisztviselőnek. Az egyértelműen megnevezett elnök és alelnök mellett a szövetségi bírák is vád alá helyezhetők, a legtöbb eljárás a múltban az előbb említett tisztiségekre vonatkozott. Azonban találni olyan esetet is, amikor a Kongresszus a kabinet egyes tagja ellen indított vád alá helyezési eljárást. Az egyik és ezidáig egyetlen eset sok tanulságot tartalmaz. Még a 19. században történt, amikor Ulysses Grant elnök háborús tárcájának a vezetője, William W. Belknap miniszter ellen indítottak *impeachment* eljárást korrupciós vádak miatt 1876-ban. Belknap ugyan távozott a posztjáról, de a vád alá helyezés nem volt sikeres. A szenátorok többsége ugyan elítélte volna a minisztert, de a szükséges kétharmados többséget nem tudták megszerezni. Az ellenszavazó szenátorok egy része arra hivatkozott, hogy a Szenátus túllépte a hatáskörét, amikor megpróbált

¹ A történelem során az egyes tárcák megszűntek, másokat átneveztek, kettéosztottak, vagy beolvadtak új tárcákba. Ezért valamivel bonyolultabb annak a kérdése, hogy miként alakul az öröklési sorrend, nem elég pusztán a tárca „legutolsó” megalakulását alapul venni.

elítélni egy magánszemélyt.² Az eset jelzi, hogy a Kongresszus ugyan polgári tisztségviselőnek tekinti az egyes minisztereket, de az már nem világos sem az alkotmány, sem a történelmi gyakorlat alapján, hogy ez az elv mennyire terjed lefele a bürokrácia ranglétráján.

A tárcák

Mint azt már említettük, jelenleg tizenöt „minisztériuma” vagy „osztálya” van az elnöknek. Egyes tárcák már az ország megalapításakor is léteztek, mások megszűntek vagy átalakultak, újak létesültek. Jelenleg a többször módosított *5 U.S. Code § 101 – Executive departments* törvénycikkely rendelkezik a végrehajtói tárcák számáról és elnevezésükről. Mindegyik minisztérium további ügynökségek felett gyakorol irányítást. Összesen több száz ilyen, valamely tárcához tartozó szerv létezik. A továbbiakban az egyes minisztériumokat vizsgáljuk meg röviden a létrehozásuk szerinti sorrendben.³ Az egyes elnevezéseket az eredeti nevükön használjuk, zárójelben jelezzük a magyar nyelvben előforduló fordításukat.

Department of State – DOS (Külgügyminisztérium)

A Department of State vagy – ahogyan gyakrabban használják – a *State Department* 1789-ben jött létre a frissen elfogadott alkotmány rendelkezései alapján. Öndefiníciója alapján a DOS célja „az Egyesült Államok biztonságának, jólétének és demokratikus értékeinek a védelme és előmozdítása, valamint olyan

² HINDS 1907: 902–947. A másodvélemények azért is születhettek meg, mert Belknap már lemondott a posztjáról, amikor a szavazásra került sor, így valóban magánembernek számított. Ugyanakkor a vádban felhozott ügyek még tárcavezetősége idején történtek. Ez az eset szolgáltatott alapot Donald Trump elnök második *impeachment*jének elindításához 2021-ben, mindössze pár nappal a hivatali idejének lejárta előtt.

³ Részletesebb leírásra itt nincs lehetőség, de számtalan olyan forrás található, amelyik az egyes tárcák történetétől a főbb működési területeken át a fontosabb jellemzőkig mutatja be a minisztériumokat. Lásd: PAN 2010.

nemzetközi környezet kialakítása, amelyben minden amerikai boldogulhat”.⁴ Első vezetője a későbbi elnök, Thomas Jefferson volt.

Jól jelzi a tárca jelentőségének növekedését, hogy Jefferson idején egy főhivatalnok, három hivatalnok, egy fordító és egy futár dolgozott a State Departmentben. A tárcavezető igen korán felismerte, hogy meg kell különböztetni a diplomáciai szolgálatot a konzuli szolgálattól. Az előbbi a politikai viszonyokért felelős beosztás a külföldi államokban (különösen a britekkel ugyancsak szembenálló Franciaországban), míg az utóbbi kereskedelmi ügyekkel és külföldön tartózkodó amerikai állampolgárok igényeivel foglalkozó pozíció. 1791-re öt európai országban működött diplomáciai küldetés, Angliában, Spanyolországban, Franciaországban, Portugáliában és Hollandiában.⁵ Mára hozzávetőlegesen 11 ezer közszerződési alkalmazott mellett 13 ezren dolgoznak külügyi szolgálaton, akiknek a munkáját 45 ezer helyi alkalmazott segíti a világ több mint 270 diplomáciai képviselőjén.⁶ A tárcához tartozik továbbá, sok egyéb mellett, a USAID, a Fulbright-programok, de a minisztérium működtet könyvtárat is, amely fontos forrásként szolgál az amerikai külügyi politika elemzéséhez.

A DOS szervezi a mindenkori amerikai elnök külföldi útjait. A 19. században jóformán elképzelhetetlennek tűnt, hogy az elnök külföldre utazzon. A legismertebb „külföldi turné” Ulysses Grant nevéhez fűződik, aki pár hónappal a második elnöki ciklusa után indult „vakációra” feleségével, és a kor prominens politikai személyiségeivel találkozott (például Viktória királynővel, XIII. Leó pápával, Otto von Bismarckkal, II. Sándor orosz cárral stb.). A találkozókat remek alkalmat kínáltak az USA diplomáciai reputációjának növelésére.⁷ Hivatalban levő elnök viszont nem utazott, mert a kor elképzelése szerint az elnöknek nem kell hagyni, hogy különféle külföldi királyokkal és királynőkkel „közösködjön”. Ez a szemlélet változott meg a 20. század kezdetétől fogva, ami jelezte Amerika növekvő szerepét a nemzetközi politikai viszonyokban. Theodore Roosevelttel volt az első hivatalban levő elnök, aki külföldre utazott: a Panama-csatorna építési munkálatait szemlélte meg. Az utána következő elnökök egyre többet utaztak. Máig az egyik legkülönösebb külföldi út, pontosabban körút Lyndon Johnson

⁴ Department of State [é. n.].

⁵ TRASK 1981: 3–4.

⁶ Department of State [é. n.].

⁷ FERRARO 2014.

elnökhöz kötődik, aki 1967-ben 112,5 óra alatt repülte körbe a földet nyugatra indulva, és több megálló közbeiktatásával keletről érkezve.⁸

Department of the Treasury – USDT („Pénzügyminisztérium”)

A USDT a State Department után jött létre, de szintén 1789-ben. Küldetése az „erős gazdaság fenntartása, valamint a gazdasági és foglalkoztatási lehetőségek megteremtése azáltal, hogy elősegíti a gazdasági növekedést és stabilitást lehetővé tevő feltételeket belföldön és külföldön egyaránt. Küzd a fenyegetések ellen, és a pénzügyi rendszer integritásának védelme révén erősíti a nemzetbiztonságot, illetve hatékonyan kezeli az Egyesült Államok kormányának pénzügyeit és erőforrásait.”⁹ A Kongresszus által létrehozott minisztérium elődje nyomtatta az első pénzjegyeket (*Continental note*) az 1770-es évek végén, és mai napig felelős a bankjegyek és érmék készítéséért. Az intézményt létrehozó törvény előírta, hogy működtetéséhez szükséges egy kincstári titkár, aki a minisztérium vezetője, egy számvevő, egy könyvvizsgáló, egy kincstárnok, egy nyilvántartó és egy segéd, aki közvetlenül a miniszter munkáját segíti.¹⁰

A USDT első vezetője Alexander Hamilton volt, aki egyik legfontosabb feladatának a függetlenségi háború során felgyülemlett adósság visszafizetését tekintette. Valószínűleg maga sem gondolta, hogy intézkedései nyomán születik meg az amerikai pártrendszer. Hamilton szavai szerint az akkori áron 75 millió dolláros adósság „a szabadság ára volt”, ezért a szövetségi államnak kell átvállalnia a tartozást.¹¹ Az átvállalás értelmében a szövetségi állam átvette azoknak a tagállamoknak a fennálló adósságát, amelyek még nem fizették vissza a függetlenségi háborúban kibocsátott kötvényeik ellenértékét. Ennek véghezviteléhez Hamilton kiterjesztett szövetségi adózást és nemzeti bankot javasolt, amit elfogadott az elnök és a Kongresszus. Az adózás a vámtarifák újragondolását is igényelte, így például a whiskyre is jövedéki adót vetettek ki. Néhány állam, például Virginia azonban már visszafizette a tartozását, ezért a farmerek elégedetlenek voltak a megoldással, ami a whiskylázadás néven elhíresült tiltakozáshoz vezetett. Az adóztatáson túl a kincstár kötvényeket bocsátott ki,

⁸ CROSS–GAMINO–RICE 2008: 133–167.

⁹ Department of the Treasury [é. n.].

¹⁰ *The United States Treasury* 1961: 3.

¹¹ *The United States Treasury* 1961: 6.

amelyeket a gazdagok vásároltak meg, így közvetlenül részesülhettek az állam sikereiből. Az alapító atyák között is akadtak olyanok, akik úgy látták, hogy ezzel túl nagy hatalmat kap a szövetségi állam. Hamilton sok kötvényest tudott becsábítani a frissen alapított *Föderalista Párt*ba, amelynek ellenpólusaként jött létre a *Demokrata-Republikánus Párt*. Ugyanakkor Hamilton politikája alapozta meg a pénzügyi stabilitást, és tette lehetővé a későbbiekben azt, hogy a fiatal állam hitelt vegyen fel Európában a louisianai terület felvásárlására.

A USDT a mai napig felel az USA-nak fizetendő adók, vámok és egyéb kötelezettségek beszedéséért, valamint az állam tartozásainak kifizetéséért. Az egyik legismertebb ügynöksége az adóhatóság, az *Internal Revenue Service (IRS)*. Az átlag amerikai polgárok rendszeresen az IRS-en keresztül találkoznak a szövetségi állammal, amikor évente kitöltik az űrlapokat, és befizetik vagy visszaigénylik a szövetségi adójukat. Ugyanitt található az Alkohol- és Dohányadó és Kereskedelmi Hivatal, amely azt felügyeli, hogy csak engedéllyel rendelkező alkohol- és dohánygyártók vegyenek részt e két terület kereskedelmében.

Department of the Interior – DOI („Belügyminisztérium”)

Az 1849-ben létrehozott DOI „védi és kezeli az USA természeti erőforrásait és kulturális örökségét, tudományos és egyéb tájékoztatást szolgáltat ezekről az erőforrásokról és tiszteletben tartja az amerikai indiánok, az alaszakai őslakosok, valamint az országhoz tartozó szigeteken élő közösségek iránti bizalmi felelősséget, illetve különleges kötelezettségvállalásait”.¹² A belügyekhez tartozó portfólió jórészt az amerikai állam nyugati felén található, hiszen a legtöbb nemzeti park vagy a kontinensen nagyobb tömbben élő őslakosok ott találhatók, ezért a minisztérium vezetői jórészt a Mississippi folyótól nyugatra fekvő területekről származó politikusok közül kerültek ki. Jelenlegi vezetője, a 2021-től kinevezett új-mexikói Deb Haaland az első indián származású belügyminiszter.

A fentiekből jól látszik, hogy az USA belügyminisztériuma nem hasonlítható az európai belügyi tárcákhoz. A belbiztonság, az idegenrendészet vagy a rendőri erők nem tartoznak a kezelési körébe. Ezek a feladatok vagy más minisztériumok alá tartoznak, vagy az egyes tagállamok, esetleg kisebb területi egységek irányítják (tipikusan ilyen a rendőrség). Olykor humorosan a „minden

¹² Department of the Interior [é. n.].

egyébbel foglalkozó minisztérium”-ként is hivatkoznak rá.¹³ Van némi igazság az előbbi megállapításban, hiszen minden, a természeti kincsekkel, az őslakosokkal és a vészhelyzetekkel (a természeti tűzvédelemtől a légügyekig) kapcsolatos ügy megtalálható a felelősségi körében.

Az átlagember számára a Nemzeti Parkszolgalat az, amin keresztül találkozhat a DOI-val. Jelenleg 63 nemzeti park található az amerikai területeken, amelyek több mint 211 ezer négyzetkilométert foglalnak el a 9,8 millió négyzetkilométeres országból. A parkok nagyjából százezer látogatót fogadnak évente. Ezekhez hozzá kell adni a nemzeti emlékműveket, a nemzeti tó- és tengerpartokat, az emlékezteti helyeket és más nemzeti jelentőségűnek nyilvánított helyeket. Így végső soron 342 ezer négyzetkilométernyi terület felett rendelkezik a Parkszolgalat, amitől jóformán kikerülhetetlenné válik, ha belföldi természetközeli kikapcsolódást terveznek az USA polgárai.

Department of Agriculture – USDA
(„Mezőgazdasági Minisztérium”)

A mezőgazdasági tárcát 1862-ben, Abraham Lincoln elnöksége idején hozták létre. Jelenleg négy prioritási területet fogalmaz meg. Ez a faji igazságosság, a méltányosság, az esélyegyenlőség, a vidéki jólét előmozdítása; a klímaváltozás; az élelmiszer- és táplálkozási biztonságból fakadó kérdések kezelése; valamint a több, jobb és új piaci lehetőség megteremtése.¹⁴ Mindegyik terület összhangban áll azzal, hogy a tárca olyan szövetségi törvényeket hajt végre, amelyek valamilyen módon kapcsolódnak a farmgazdálkodáshoz, az erdőgazdálkodáshoz, a vidéki gazdaságfejlesztéshez és az élelmiszerekhez, de ezek összhangban állnak a prioritásokkal, olykor többel is egyszerre. Így például az Amerikában forgalomba állított élelmiszereken megtalálható tájékoztatások fogyasztóvédelmi célt is szolgálnak, de az amerikai mezőgazdaság védelméért is tesznek.

A tárca egyik ismert tevékenysége a korábban élelmiszerjegy-programként ismert kormányzati munkaprojekt mára Kiegészítő Táplálkozási Segélyprogramként (*SNAP*) folytatódik. Ennek a célja, hogy segítse az alacsony jövedelmű vagy jövedelemmel egyáltalán nem rendelkező emberek élelmiszerbeszerzését. Az először a II. világháború idején bevezetett élelmiszerjegy-

¹³ UTLEY–MACKINTOSH 1988.

¹⁴ Department of Agriculture [é. n.].

program nagy sikernek örvendett, de a háborús gazdaság lekötötte a mezőgazdaság erőtartálékait, illetve a gazdasági válság okozta munkanélküliség is rendeződött időközben, ezért 1943-ban lezárták. Az 1960-as években újraindított program eleinte sikertelen volt, s politikai csatározások terepévé vált. A demokraták szerették volna kiterjeszteni, a republikánusok szűkíteni. Később mindkét politikai oldal belátta a program fontosságát, s ezzel a viták is elcsendesedtek, de az élelmiszerjegyek szövetségi támogatása hullámmó attól függően, hogy melyik párt elnöke ül a Fehér Házban. Mára az SNAP több millió ember számára teremti meg a lehetőséget, hogy ételhez jusson. Cserébe azonban szigorú szabályoknak kell megfelelni. A gyermektelen munkaképes korúak például három év alatt három hónapig számíthatnak a támogatásra. Ez az idő meghosszabbodhat, ha legalább heti húsz órát dolgoznak, vagy képzésben vesznek részt.

Department of Justice – DOJ („Igazságügyi Minisztérium”)

Az igazságügyi tárca élén álló vezető az egyetlen a miniszterek listájában, akit nem illet meg a miniszteri cím. A minisztérium vezetője ugyanis egyben az Egyesült Államok legfőbb ügyésze. E státuszában az amerikai elnök első számú jogi tanácsadója, ellátja a kormány és az elnök képviselését a jogi ügyekben, valamint a Legfelsőbb Bíróság előtt. A DOJ-t 1870-ben hozták létre, de a legfőbb ügyészi cím 1789 óta létezett mint félállású – egy főt foglalkoztató – tisztség. A megnövekedett munkaterhelés miatt kapott hivatalt a legfőbb ügyész, akinek – immár a minisztérium élén – feladata „a jogállamiság fenntartása, az ország biztonságának megőrzése és az állampolgári jogok védelme”.¹⁵

A DOJ feladataiból fakad, hogy a szövetségi bűnüldöző szervek is itt találhatóak, mint a Szövetségi Nyomozó Iroda (*FBI*), a Rendőrbírói Szolgálat (*U.S. Marshals Service*), az Alkohol-, Dohány-, Lőfegyver- és Robbanóanyag-ügyi Hivatal (*BATFE*, vagy ismertebb rövidítéssel az *ATF*), a Drogellenes Hivatal (*DEA*) és a Szövetségi Büntetés-végrehajtási Hivatal (*BOP*). Továbbá, nyolc szakosodott részlege van, amelyekben olyan jogászok találhatóak, akik az amerikai kormányt képviselik peres ügyekben: a civiljogi, a büntetőjogi, a polgári jogi, az adóügyi, a trösztellenes, a nemzetbiztonsági, az igazságügyi, valamint a környezetvédelmi és természeti erőforrásokkal foglalkozó igazgatási részleg.

¹⁵ Department of Justice [é. n.].

A minisztériumhoz tartozik az Egyesült Államok 94 szövetségi bírósági körzetében működő amerikai ügyészi hivatal. Látható tehát, hogy az egy főt számláló fél pozíció nagyon gyorsan nőtte ki magát a világ egyik legnagyobb ügyvédi irodájává.

A DOJ nemzetközi szerepét sem lehet elhanyagolni. Az INTERPOL révén aktív szereplője a nemzetközi jogi és bűnüldöző területeknek, de az FBI ötvennél is több irodát és még több érdekeltséget működtet az Egyesült Államok területén kívül. Igaz, amíg a minisztériumoktól független Központi Hírszerző Ügynökség (CIA) nem rendelkezik belföldi bűnüldözési hatáskörrel, addig az FBI elsősorban belföldi ügynökség, alapesetben nem működhet az államon kívül. A külföldön működő irodák a külföldi biztonsági szolgálatokkal való gyors és hatékony koordinációt szolgálják, és jellemzően a fogadó ország társszervezetével közösen hajtanak végre műveleteket. Korlátozott keretek között az FBI végezhet egyoldalú műveleteket külföldön, de ezek gyakran vezetnek diplomáciai bonyodalmakhoz.

Department of Commerce – DOC („Kereskedelmi Minisztérium”)

Az 1903-ban létrehozott Kereskedelmi és Munkaügyi Minisztérium szétválasztásával jött létre a kereskedelmi tárca. Küldetése, hogy „megteremtse a gazdasági növekedés és lehetőségek feltételeit minden közösség számára”.¹⁶ A minisztériumnak jelenleg tizenhárom szakosodott irodája van, amelyek feladata a gazdasági versenyképesség fokozása, az amerikai ipar erősítése és a minőségi munkahelyek számának növelése. Hagyományosan a versenyszféra igényeit csatornázza be a kormányzat munkájába. Mindezek mögött fellelhetők az amerikai polgárok életszínvonalának statisztikai megértéséért végzett erőfeszítések, ami különösen a Közgazdasági Elemzési Iroda és a Népszámlálási Iroda munkáján keresztül válik láthatóvá.

A Közgazdasági Elemzési Iroda feladata, hogy folyamatosan szállítsa a kormányzat és a tágabb közönség számára a gazdaság statisztikai és számviteli információit. A legtöbb adatot a bruttó hazai termék (GDP) és a kereskedelmi mérleg megállapítása végett gyűjti az iroda, mivel ez a két mutató képes akár közvetlenül is befolyásolni az elnök és más politikai döntéshozók véleményét, de hatással van az üzleti szféra vezetőire is.

¹⁶ Department of Commerce [é. n.].

A Népszámlálási Iroda felel az amerikai népszámlálásért. Az Alkotmány rögzíti, hogy tízévente kell megismételni az összeírást. Ennek politikai jelentősége az, hogy a kapott adatok alapján kell meghatározni az egyes tagállamok képviselőházi tagjainak számát, amely hatással lesz arra, hogy az elektori kollégiumban hány szavazata lesz egy-egy államnak. Ezért fordulhat elő, hogy egyes államoknak változott az elektori szavazatszama a történelem folyamán. Például Floridának az 1848-as három szavazatról növekedett harmincra az elektori szavazatszama a 2024-es választásokra. Ez a változás indirekt módon mutatja, hogy milyen ütemben növekedett az állam lakossága, de arra vonatkozóan nem nyújt adatot, hogy mekkora a konkrét lélekszám-növekedés.

Department of Labor – DOL („Munkaügyi Minisztérium”)

A független munkaügyi tárca 1913-ban jött létre, amely a szakszervezetek és a munkavállalók érdekeinek képviseletét látja el. A DOL „az Egyesült Államok bérből élőinek, álláskeresőinek és nyugdíjasainak jólétét segíti elő, támogatja és fejleszti azt”.¹⁷ Jellemzően a juttatásoké és a jogoké az a két terület, ahol törvényjavaslatokkal beavatkozik a munkapolitikába.

Az 1880-as évek vége óta létezett a munkaügyi iroda valamilyen formában, de nem rendelkezett végrehajtási jogkörrel. Ez 1903-ban változott meg, amikor a kereskedelemmel került egy portfólióba addig, amíg William Howard Taft elnöki ciklusának utolsó napján aláírta a törvényt, ami önálló tárcát teremtett a területnek.

A tárca egyik feladata lenne a szövetségi minimálbér megállapítása, amelyet 1938-ban vezettek be, de kezdetektől politikai vita tárgyát képezi. A szövetségi minimálbért jellemzően a tagállami hatáskörök csorbitásaként látják a decentralizáció hívei, ezért küzdenek ellene. A jelenleg érvényben levő minimálbér 7,25 dollár/óra, és jól jelzi a két nagy párt eltérő felfogását, hogy – egyrészt – az összeget 2008-ban állapították meg, és 2009-től van érvényben. Másrészt, az egyes tagállamok saját jogon állapíthatnak meg az államterületükre vonatkozó minimálbért. Ha a két összeg eltér, akkor a munkavállaló a magasabb összegre jogosult. Jelenleg az államok több mint felében magasabb a minimálbér. A 7,25 dollár/óra igencsak magasnak tűnhet Magyarországon, azonban az összeg

¹⁷ Department of Labor [é. n.].

vásárlóerejét is figyelembe véve nem kimagasló a minimálbér. Ezért már jó ideje tervben van a szövetségi minimálbér többlépcsős növelése 15 dollár/órára, amely folyamat e sorok írásáig nem kezdődött el.

Department of Defense – DOD („Védelmi Minisztérium”)

A különféle elődszervezetekből és hivatalokból 1947-ben egyesített csúcsmisztérium egyes felmérések szerint a világ egyik legnagyobb munkáltatója a maga 2,9–3,2 millió foglalkoztatottjával.¹⁸ A miniszter a kabinet mellett tagja a Nemzetbiztonsági Tanácsnak és az elnök után a második a parancsnoki sorban. Ebben a minisztériumban található a légierő, a hadsereg, a tengerészgyalogság, a haditengerészet, a Nemzetbiztonsági Ügynökség (*NSA*), valamint a 2019-ben létrehozott űrhaderő. A legmagasabb katonai rangú beosztottja a Vezérkari Főnökök Egyesített Bizottságának (*Joint Chiefs of Staff*) elnöke. Ez a testület ad tanácsot az elnöknek, a védelmi miniszternek és a Nemzetbiztonsági Tanácsnak.

Az amerikai fiataloknak nem kell szolgálniuk a haderőben, minden haderőnem hivatásos katonákból áll. 1973 óta nincs kötelező sorozás, de vészhelyzet esetén a Kongresszus visszaállíthatja azt. Nyilvántartási rendszer azonban működik. Szinte minden 18 és 25 év közötti férfi köteles regisztrálni, ha állampolgár vagy az Egyesült Államokban élő bevándorló. Az állampolgároknak a 18. életévük betöltését követő 30 napon belül kell regisztrálniuk, a bevándorlóknak a megérkezésüket követő 30 napon belül. A regisztrációt elmulasztók sok államban nem lesznek jogosultak szövetségi alapú egyetemi hallgatói támogatásra, szövetségi munkahelyi képzésre vagy szövetségi munkahely betöltésére. Továbbá a regisztrációt kikerülő személy perelhetővé válik, s 250 000 dollárig terjedő büntetésre és öt évig terjedő börtönbüntetésre ítélik. A bevándorlók pedig nem lesznek jogosultak az állampolgárságra. Ami a hivatásos katonává válást illeti, mind a hat haderőnemhez való csatlakozás feltételei hasonlóak. A fő különbségek a korhatárokat illetően léteznek, illetve eltérő teszteket kell kitölteni, és különbözők az erőnléti követelmények is.

¹⁸ MCCARTHY 2015; Department of Defense [é. n.].

Department of Health and Human Services – HHS
(„Egészségügyi Minisztérium”)

1953-ban jött létre a minisztérium, de akkor még mind a nevében, mind a portfóliójában magában foglalta az oktatásügyet is. Amióta önálló minisztériummá vált, kizárólag az egészségügy tartozik hozzá, de az egyik legnagyobb költségvetéssel rendelkező tárca (2022-ben 2,45 billió dollár volt a költségvetése).¹⁹ Célja az amerikaiak jóllétének és egészségének javítása, amelyet egészségügyi és humán szolgáltatásokon (közegészségügy és szociális szolgáltatások) keresztül kíván elérni.²⁰

Az USA-ban nem létezik az Európában ismert, államilag támogatott egészségügyi biztosítás, az ellátásért a polgároknak kell fizetniük, ha a munkáltatójuk nem teszi meg helyettük. A piaci alapon szerveződő terület állami beavatkozási pontja a *Medicare* és a *Medicaid*. Az előbbi az 1960-as évektől létező program, amely a 65 évnél idősebbeknek és az egyes fogyatékkal élőknek nyújt részleges egészségügyi biztosítást, míg az utóbbi az alacsony jövedelműeket segíti. Mégis több tízmillió embernek nincs egészségügyi biztosítása, mert nem telik rá nekik. Ezért vezették be az „Obamacare” (*Affordable Care Act*) néven ismert programot, amely kiterjesztette az ingyenes egészségügyi ellátást a két említett programból sem részesülők számára. Nagyjából megfeleződött a biztosítás nélküliek száma, de továbbra is milliók élnek biztosítás nélkül az USA-ban.

A minisztérium alá tartozik a tisztifőorvos, akinek feladata a közegészségügyi szolgálat vezetése. A tisztifőorvos négycsillagos tábornok lehet, a miniszter-helyettesnek jelent, valamint a miniszter tanácsadója egészségügyi kérdésekben. A tisztifőorvos hivatala több ezer alkalmazottból álló, egyenruhás intézmény. Alkalmazottai a nap 24 órájában készen állnak arra, hogy a HHS minisztere vagy helyettese helyszínre küldje a hivatal embereit közegészségügyi vészhelyzet esetén. A tisztiorvosi hivatal időközönként egészségügyi figyelmeztetéseket ad ki. Sok amerikai számára az egyik legismertebb ilyen figyelmeztetés az, amelyet a cigarettadobozokon olvashatnak a dohányzás ártalmairól 1966 óta.

¹⁹ Az egyes állami intézmények költségvetése és költségük nyomon követhető a Pénzügy-minisztérium által működtetett honlapon. Lásd: https://files.usaspending.gov/internet_explorer_redirect/internet_explorer_redirect.html

²⁰ Department of Health and Human Services [é. n.].

Department of Housing and Urban Development – HUD
(„Lakásügyi és Városfejlesztési Minisztérium”)

Lyndon B. Johnson elnök szegénységet felszámoló politikájának eredményeként született meg a minisztérium 1965-ben, s célkitűzése szerint mindenki számára megfizethető lakásokat kíván létrehozni.²¹

A portfóliójába tartozik a hajléktalanság felszámolása is, ennek érdekében minden tagállamban működtet legalább egy programot. A leggyakoribb ilyen a *Continuum of Care (CoC)* program. Ennek keretében finanszírozást biztosítanak nonprofit szolgáltatóknak, valamint állami és helyi önkormányzatoknak azokhoz az erőfeszítéseikhez, amelyeknek célja a hajléktalan emberek gyors elhelyezése, miközben minimalizálják a hajléktalanság okozta traumákat. A program továbbá segíti a korábban utcára kerültek önellátását.

A lakástulajdonosok is számos program közül választhatnak. Az egyedül élő idős emberek esetlegesen felmerülő anyagi problémáira hozott szövetségi kormányzati válasz az úgynevezett fordítottjelzalog-program. A lényege, hogy a szövetségi kormányzat havi egyenlő részletekben megvásárolja az idős személy ingatlanát, miközben ő a házában maradhat. Ezt a lehetőséget magáncégek is biztosítják, olykor magasabb összegekkel, de a végrehajtás sokszor erkölcsi kérdéseket vet fel, amikor a szerződésben nem rögzített esemény történik (például viharok). A jelzalog visszafizetésével gondba került ingatlantulajdonosoknak is több megoldást kínál a minisztérium a támogatásain keresztül, de találhatók programok a veteránok számára vagy a rászoruló családok házfelújítására is.

Department of Transportation – DOT
(„Közlekedési Minisztérium”)

A Közlekedési Minisztérium 1967-es megalakítása óta olyan szakpolitikák kidolgozásáért és koordinálásáért felel, amelyek a személy- és áruforgalom révén szolgálják az amerikai népet és gazdaságot.²² A Biden-adminisztráció alatt tizenegy ügynökség tartozik alá, amelyek az autópályáktól kezdve a vasúti és tengeri közlekedésen keresztül a légi közlekedésig terjednek. A mindenkori

²¹ Department of Housing and Urban Development [é. n.].

²² Department of Transportation [é. n.].

közlekedésfejlesztési munkaprogramok mellett figyelembe kell vennie a környezet- és a honvédelem szükségleteit is.

A tárcán belül a két legtöbb embert foglalkoztató és egyben legnagyobb költségvetéssel rendelkező ügynökség a légügyi és az autópálya-. A légügyi feladatok között található a civil légtérirányítás, amelyhez hozzátartozik a kereskedelmi űrhajók kilövésének és a Föld légterébe való visszaérkezésének a megelőzése. Az autópálya-ügynökség feladata, hogy felügyelje a forrásokat, amelyeket autópálya-építésre és -karbantartásra fordít a kormányzat. Elsősorban államközi autópályák tartoznak a felügyelete alá.

A DOT-nak is van statisztikai hivatala, amely különféle közlekedési adatokat gyűjt a miniszter számára. A hivatal alaposságát jelzi, hogy például az elektromos kerékpárokat és rollereket is számon tartja. Az adatok szerint 2022-ben hatvan működő dokkolórendszer volt található országszerte, amelyek körülbelül 8400 dokkolóállomást tartottak fenn országszerte. 345 dokkoló nélküli kerékpár- és rollerrendszer működött, ezek 35 városban kerékpáros, 158-ban pedig rolleres megoldást üzemeltettek.

Department of Energy – DOE („Energiaügyi Minisztérium”)

A DOE-t ugyan csak 1977-ben hozták létre, története sokkal messzebbre nyúlik vissza. Az első atombombát megalkotó *Manhattan Project* is az elődszervezetekhez köthető. Eredetileg az energiatermelés minden fajtája hozzá tartozott, ami igen gyorsan kiegészült a nukleáris energia hatékony felhasználásával, illetve az újabb atomfegyverek fejlesztésével és előállításával az 1980-as évek hidegháborús viszonyai közepette. Mára a hatékony környezetvédelem és a megújuló energia került előtérbe.²³

A DOE több olyan programot tart fenn, amely vagy a régi energiaforrások ellenőrzését végzi, vagy valamilyen módon hosszú távon oldaná meg az ország energiaszükségleteit. Ilyen például a védelmi célú uránbányaprogram, amelynek törekvése, hogy ellenőrizze a szövetségi állami földterületeken található 2500 bánya állapotát. Ezekből a bányákból uránércet nyertek ki az *Atomenergia Bizottság* részére 1947 és 1970 között a védelmi tevékenységhez, de mára a legtöbbjük használaton kívül van. A jövőt illetően több olyan pályázati program fut

²³ Department of Energy [é. n.].

a DOE égisze alatt, amely megújuló energiatermelő eszközök telepítését szolgálja. A víz- és szélenergia mellett támogatja a lítium kinyerését a geotermikus sóoldatokból, és a felhasználásához való átalakítását is. Mindezek mellett a STEM-tudományok és a különféle nemzeti laboratóriumok (például mesterséges intelligenciával, rákkutatással, elektronsugár-gyorsítókkal vagy más, általánosabb profillal rendelkező laboratóriumok) támogatása is a tárcahoz tartozik.

Department of Education – ED („Oktatási Minisztérium”)

1979-ben írta alá Jimmy Carter elnök a törvényt, és 1980-tól működik a minisztérium, miután kivált az Egészségügyi Minisztériumból. A tárca működési területe, hasonlóan az elődszervezethez, rendkívül decentralizált, mert az Egyesült Államokban nincs egységes közoktatási és felsőoktatási rendszer. Ebből fakad, hogy a minisztérium olyan általánosan leírható küldetést fogalmaz meg, hogy a célja „a tanulók teljesítményének és a globális versenyképességre való felkészítésnek az előmozdítása az oktatási kiválóság és az egyenlő hozzáférés által”.²⁴ A rendelkezésre álló forrásokat az amerikai iskolákkal kapcsolatos adatok gyűjtésére, a kulcsfontosságú oktatási kérdésekre irányuló társadalmi figyelem megteremtésére és a diszkrimináció tiltására, illetve az egyenlő hozzáférés biztosítására fordítja.

Népszerű programjai között találhatók olyanok, amelyek szövetségi támogatást nyújtanak a főiskolai vagy szakiskolai tandíjak fizetéséhez, vagy olyan, amely bizonyos élethelyzetekben elengedi a szövetségi diákhitelt. Amíg az előbbi leggyakoribb formája a részfinanszírozás, amely függ a családi helyzettől, a hallgatói státusztól (megkezdett tanulmányok esetén a befejezett évektől), és ezek alapján állapítja meg az igényelhető összeget, addig az utóbbi akár a teljes hátralévő összeg elengedését is jelentheti. A rendkívül bürokratikus eljárások annak a közel 43 millió diákhitelt felvett amerikainak szólnak, aki 1,6 billiárd dollár tartozást halmozott fel a 2022-es adatok szerint. Jól jelzik a számok, hogy mennyire kiszolgáltatottá teszi a friss diplomásokat a munkaerőpiacra való belépéshez az, hogy fejenként nagyjából 40 000 dollár tartozással kezdik az álláskeresést.²⁵ Nem meglepő, hogy a politikai kampányokban visszatérő téma a diákhiteltek elengedése vagy azok racionalizálása.

²⁴ Department of Education [é. n.].

²⁵ HANSON 2022.

Department of Veterans Affairs – VA
(„Veteránügyi Minisztérium”)

A függetlenségi háború, vagyis az ország történetének kezdetei óta élnek veteránok az amerikai társadalomban. A frontokat megjáró egykori egyenruhások, esetleg elesett katonák családtagjai képviseletére 1989-ben létrehozott minisztérium számos szolgáltatást nyújt. Ezek között található 1255 egészségügyi intézmény, amely évente 9 millió veteránt szolgál ki, továbbá segítő intézmények, amelyek a seregből kilépett emberek visszailleszkedését támogatják a civil életbe például oktatás, lakáshitelek vagy életbiztosítások által.²⁶ A minisztérium kezelésébe tartozik 142 olyan „nemzeti temető”, amely a veteránok és az arra jogosult családtagjaik számára szolgál nemzeti kegyhelyként. A legismertebb ilyen temető a Washington mellett levő arlingtoni, amely azonban a Védelmi Minisztérium kezelésébe tartozik.

Department of Homeland Security – DHS
(„Nemzetbiztonsági Minisztérium”)

A belbiztonsági tárcát 2002-ben hívták életre a 2001. szeptember 11-i terrortámadások hatására. A most legfiatalabb minisztérium megfeleltethető az európai belügyminisztériumok védelmi funkcióinak.²⁷ A 2002-ben elfogadott törvény értelmében egy évvel később kezdett működni, és portfóliójában található a terrorizmus elleni küzdelem, a határbiztonság, a bevándorlás, a vámügyek, a kiberbiztonság, valamint a katasztrófamegelőzés és -kezelés. Korábban ezek az ügyek decentralizáltak, különböző tárcáknál voltak megtalálhatók. Például a parti őrség a Védelmi Minisztériumtól került át, a *Nemzeti Infrastruktúra-védelmi Központ* az Igazságügyi Minisztériumtól, de érkeztek szervezetek a pénzügyi, a mezőgazdasági, az energetikai és az egészségügyi tárcától is. Jelenleg egyike a legnagyobb minisztériumoknak, de még így is találhatók nemzetbiztonsági tevékenységgel felruházott szervezetek más tárcáknál (például az igazságügyinél, az energetikainál és az egészségügyinél).

²⁶ Department of Veterans Affairs [é. n.].

²⁷ Department of Homeland Security [é. n.].

Független ügynökségek és bizottságok

A Kongresszus által elfogadott, törvényekkel létrehozott független ügynökségek nem tartoznak egyetlen tárcához sem, de az elnöki irodához sem, és többségük nem képviselteti magát a kabinetben, hacsak a mindenkori elnök nem dönt másképp. Munkájukat a törvényekben megfogalmazott célokért autonóm módon végzik, és részei a washingtoni bürokráciának. Legtöbbjük a kormányzati működéssel, a gazdasággal és a szabályozási felügyelettel foglalkozik. Ezek között található a korábban már említett Központi Hírszerző Ügynökség (*CIA*) vagy a kisvállalkozásokat segítő, érdekeiket képviselő *Small Business Administration* (*SBA*), de az *Amerikai Posta* is.

A konkrét ügyekre fókuszáló bizottságokat a Kongresszus vagy az elnök hozhatja létre olyan esetekben, ha a meglevő minisztériumok vagy a független ügynökségek feladatain túlmutató tevékenységet kell megoldani. Néhány különleges kivételtől eltekintve nincs hatósági jogosultságuk, jellemzően tanácsadó funkciót töltenek be.

Összegzés

A szövetségi bürokrácia egyidős az amerikai állammal – azóta, akár egy élő szövet, fejlődik, reagál a környezetében és a társadalomban beállt változásokra. A külső szemlélő, így akár egy amerikai átlagpolgár számára is rendkívül összetett rendszer képét mutatja, amelyet a mindenkori elnöknek és segítőinek kell átlátniuk. Ugyanakkor itt is megjelenik a fékek és ellensúlyok rendszere. A különféle hivatalok vezetői és beosztottjaik az adott szervezet céljaiért dolgoznak a kinevezésük után, és ellenállnak minden olyan nyomásnak, amely részérdekek mentén avatkozna be a működésükbe, emiatt rendkívül nehéz a dolga egy esetleges autokratikus hajlamú elnöknek, hogy a végrehajtói hatalmat saját céljainak megfelelően befolyásolja.

Felhasznált irodalom

CROSS, James U. – GAMINO, Denise – RICE, Gary (2008): *Around the World with LBJ: My Wild Ride as Air Force One Pilot, White House Aide, and Personal Confidant*. Austin: University of Texas Press.

Department of Agriculture [é. n.]. Online: www.usda.gov/priorities

Department of Commerce [é. n.]. Online: www.commerce.gov/about

Department of Defense [é. n.]. Online: www.defense.gov/About/

Department of Education [é. n.]. Online: <https://www2.ed.gov/about/landing.jhtml>

Department of Energy [é. n.]. Online: www.energy.gov/lm/doe-history/brief-history-department-energy

Department of Health and Human Services [é. n.]. Online: www.hhs.gov/about/index.html

Department of Homeland Security [é. n.]. Online: www.dhs.gov/guiding-principles

Department of Housing and Urban Development [é. n.]. Online: [www.hud.gov/ HUD-FY22-26-Strategic-Plan-Focus-Areas](http://www.hud.gov/HUD-FY22-26-Strategic-Plan-Focus-Areas)

Department of Justice [é. n.]. Online: www.justice.gov/about

Department of Labor [é. n.]. Online: www.dol.gov/general/aboutdol

Department of State [é. n.]. Online: www.state.gov/about/

Department of the Interior [é. n.]. Online: www.doi.gov/about

Department of the Treasury [é. n.]. Online: <https://home.treasury.gov/about/general-information/role-of-the-treasury>

Department of Transportation [é. n.]. Online: www.transportation.gov/about

Department of Veterans Affairs [é. n.]. Online: www.va.gov/ABOUT_VA/index.asp

FERRARO, William M. (2014): Engagement Rather Than Escape: Ulysses S. Grant's World Tour, 1877–1879. In FRANTZ, Edward O. (szerk.): *A Companion to the Reconstruction Presidents, 1865–1881*. Malden: Wiley Blackwell, 353–386.

HANSON, Melanie (2022): Student Loan Debt Statistics. *EducationData.org*, 2022. október 26. Online: <https://educationdata.org/student-loan-debt-statistics>

HINDS, Asher C. (1907): *Hinds' Precedents of the House of Representatives of the United States: Including References to Provisions of the Constitution, the Laws, and Decisions of the United States Senate*. Washington, D. C.: Government Printing Office.

MCCARTHY, Niall: The World's Biggest Employers [Infographic]. *Forbes*, 2015. június 23. Online: www.forbes.com/sites/niallmccarthy/2015/06/23/the-worlds-biggest-employers-infographic/?sh=349e3b9686b5

PAN, Jock (2010): *The United States Outer Executive Departments and Independent Establishments & Government Corporations*. Bloomington: Xlibris.

The United States Treasury (1961). Washington, D. C.: Treasury Department.

TRASK, David F. (1981): *A Short History of the U.S. Department of State, 1781–1981*. Washington, D. C.: United States Department of State Publication.

UTLEY, Robert M. – MACKINTOSH, Barry (1988): *The Department of Everything Else: Highlights of Interior History*. Washington, D. C.: Department of Interior.

Ajánlott irodalom

- HOGELAND, William (2006): *The Whiskey Rebellion: George Washington, Alexander Hamilton, and the Frontier Rebels Who Challenged America's Newfound Sovereignty*. New York: Simon & Schuster.
- SYRETT, Harold C. szerk. (1962): *The Papers of Alexander Hamilton*. VI. New York: Columbia University Press.